

tat-tro

tatxismoa: Berrogeita hamarreko eta hirurogeiko urte-hasierako pinturaren estilo-korronte bat adierazten duen terminoa da. Frantseseko *tache* = zetaka hitzetik dator eta, zentzurik zorrotzenez, automatikoki egindako pintaketa-modu bat adierazi nahi du, pintatzen hasi, norberari modu guztiz espontaneoan ateratzen zaion bezala, eta horrela lan egiteko modua alegia. Deitura hau (*tachisme*) 1950. urte inguruan eratu zuen Michel Seuphor kritikari frantsesak eta, orduan, Wols, Mathieu, Hartung eta Sauraren obrari egiten zion erreferentzia nagusiki. Tatxismoa pintura espresionista, emozional eta abstraktu bezala garatu zen surrealismo automatikotik abiatuta, eta antzeko mugimendu paralelo bat izan du ipar-ameriketako *action painting*-aren *dripping* deitu horretan. Ekintzazko prozesu sortzailearen bitartez errealitatearen sentimenezko esperientzia intuizioaren dinamika informalekin lotzen da Wols-engan, eta subjektibitate garbienaren irudimenezko errealitatera iristen da azkenean horrela: “Artista batek ziurtasun osoarekin jasotzen du ikusten duena... Artista batek bere begien aurrean azaltzen zaion horretatik haratago begiratu behar du” (Wols). Bulkada bidez egindako pinturak ekintzak autoafirmazio autentiko eta aratza formulatzeko aukera askoz ere areagotuagoa eta haziagoa eskaintzen du, eta ez da aurretik pentsatutako plangintza erreflexibo baten eragina sortzeko jardueraren fluxu bultzatzailea asaldatzera iristen.

tautologismoa: Erretorikatik ateratako kontzeptua da, eta gauza bat bera bi hitz sinonimoren bitartez azaltzea esan nahi du. Gure garai modernoetako arte plastikoetan, identitatearen eta itxurako identitatearen arteko bereizketa bezala azaltzen da kontzeptu hau. Zentzu honetan, errepresentazio plastikoaren bidez ez da irudiaren izena bi aldiz errepikatu besterik egiten, bere errepresentazio plastikoa egiterakoan errepikatzen baita hain zuzen ere. Izena eta objektua elkar identifikatzera eramaten dira, eta, beraz, printzipio honen hitzez hitzeko interpretazioak absurdora eramaten dezake (Timm Ulrichs).

testu-irudia: Antzinatean ere garatu izan zen adierazpide artistikoa da. Greziako kulturaren idazkeraren zeinua aurkitu zen elementu plastiko bezala eta errepresentazio figuratiborako baliabide bezala erabili izan zen. Tradizio horrek etenik gabe jarraitu zuen gero ere, eta barrokoaren garaian iritsi zen bere punturik gailenena, izan ere testu-irudia bere forma ludikorik afektatu eta finenean, fonema-hitz eta irudi-hitz bezala osatuta, gizarte kultibatu baten ohitura eta azturen ezaugarri izaten zen. Testu-irudia, airosoki konposatuta, epigrama bezala erabiltzen zen era guztietako helburu posibleekin: ospakizun baten aitzaiaz, zorionak emateko, edo gonbite bat luzatzeko. Mende honen hasieran, futuristek berriro heldu zioten tradizio horri, atentzioa deituz testu-irudiarekin lortzen den “medioen” sintesiaren inguruan. Sintesi horrek ondo erantzuten zion futuristek zeukaten funtsezko gogo-nahiari, alegia arte guztien arteko muga jeneriko guztiak desagertaraztea nahi baitzuten haiek “musika, literatura eta pinturaren konbinazio” baten mesedetan. Artearen ideia nagusi horrekin ulertu zituen Apollinaire-k —futuristekin lotuta zegoenak— bere testu-irudiak ere; Kurt Schwitters-en poesia plastiko eta testu-kolageetan gertatzen zenaren antzera, haiek espresio plastikoaren ahalmen berri bat erakusten dute litografia librean. Apollinaire eta Schwitters-ekin musika-notazioko zeinuk eta berebat hizkuntza idatziaren letra, silaba eta fonemak ere beren kualitate plastikoa berreskuratzen zuten. Idazketa-zeinuen errepertorioak arte-bide berri bat osatzen zuen, eta honek bere kualitate eritmiko bereziarekin sentikortasun plastikoa eta idiomatikoa erdibana erreibindikatzen zituen. Aro modernoan testu-irudiari biderkatu egin zaizkio bere ahalbide plastikoak. Irudi lineal, garbi eta abstraktu bat egiteko hezur-dura bezala fonemak, hitzak eta letrak erabiltzen dituen irudi-poesia zurrunki abstraktuaren ondoan, orain testu-irudien kolagea azaltzen da, idazkeraren elementu plastikoetan sintetizatutako fotomuntaketa (egunkari, kartel eta publizitate-esloganen moduan). Irudi-testuaren erakargarritasuna hain zuzen ere bere espresioaren zifraketan aurkitzen

da, izan ere ikuste-ekintzak bakarrik, irakurleak atzitzen duenak, kontsumatzen baitu haren edukia. “Ohiki aurretik ezarritako zentzu baten intentzioak gidatu ohi du hizkuntza-materialaren aukera eta antolakerak, baina hemen, berriz, zentzu-hartzea ondoren egiten da eta irakurleak bakarrik egiten du” (Franz Mon.)

testura: Latineko hitzetik hartutako kontzeptu honekin izendatzen ditu Dubuffet-ek bere sentsazio subjektibo-emozional naturalen genesi konfiguratzaile gisa —formarik gabekoa alegia, baina sintetikoa— ulertzen duen bere “arte brut” deitu koadroetako profil grafikoak. Testurak berak, bakarrik hartutako elementu bezala, apunte-moduan egindako baieztapen grafikoaren osotasunean hartzen du bere adierarik beteena.

tipografia: Inpresio-teknika bat da, inprimategiko obra batean testu eta ilustrazioaren arteko konfigurazio aldakor moduan hartzen denean. Idazkera-motaren, hau da, tipoaren, hautapenak, letra-tipoaren gorputzak, papearak, formatuaren ipinkerak, justifikazioak, enkoaderazio-moduak eta azalek mugatzen dute inpresio baten tipografia. Letra-gorputzaren aldaketa eta tipo desberdinen aukera alternatiboaren bitartez egindako tipografiaren erabilera librea —futurismoaren, dadaren eta surrealismoaren ondoren— artearen baliabide konfiguratzaile garrantzitsu bihurtu da, bereziki poesia konkretua deitu izan den horrekin.

tonalitate kromatikoa: Kolore baten argitasunaren, iluntasunaren edo luminositatearen kalitatea ematen du kontzeptu honek, hau da, bere argi-intentsitatea; horrek aldi berean, sakontasun-efektu berezi bat ere eman dezake, jakina.

trompe-l'oeil: Frantseseko kontzeptu arruntetik hartuta dago eta pintura errealtan ematen den ilusio optikoa adierazteko erabiltzen da; azalera dimentsiobikoaren gainean gezurrezko sakontasun-efektua sortzen du benetan eta, beraz, errealitate-ilusia. ■